

BIỆN PHÁP QUẢN LÝ HOẠT ĐỘNG DẠY HỌC MÔN LỊCH SỬ VÀ ĐỊA LÝ Ở CÁC TRƯỜNG TIỂU HỌC QUẬN 7, THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

Nguyễn Thị Hồng Khanh, Trương Việt Khánh Trang
Trường Đại học Sài Gòn

Tóm tắt: Hoạt động dạy học môn lịch sử và địa lý ở các trường tiểu học trong cả nước nói chung và trên địa bàn Quận 7, TP Hồ Chí Minh nói riêng đang có nhiều tiến bộ tích cực kể từ ngày thực hiện chương trình GD phổ thông 2018. Tuy nhiên, trong bối cảnh chuyển đổi số đang đặt ra sự đổi mới về quản lý hoạt động này ở các trường tiểu học. Bài báo giới thiệu kết quả nghiên cứu các biện pháp quản lý hoạt động dạy học môn lịch sử và địa lý ở các trường tiểu học Quận 7, TP Hồ Chí Minh. Các biện pháp quản lý này có mối quan hệ hữu cơ với nhau và qua khảo nghiệm thực tế cho thấy có tính cấp thiết và khả thi cao.

Từ khóa: Quản lý, dạy học môn Lịch sử, địa lý, tiểu học

MANAGEMENT MEASURES FOR TEACHING HISTORY AND GEOGRAPHY IN PRIMARY SCHOOLS IN DISTRICT 7, HO CHI MINH CITY

Nguyen Thi Hong Khanh, Truong Viet Khanh Trang
Saigon University

Abstract: The teaching of History and Geography in primary schools across the country in general, and in District 7, Ho Chi Minh City in particular, has seen positive progress since the implementation of the 2018 General Education Curriculum. However, in the context of digital transformation, there is a pressing need for innovation in managing these teaching activities in primary schools. This article presents research findings on management measures for teaching History and Geography in primary schools in District 7. These management measures are interrelated and, based on field trials, have been shown to be both necessary and feasible.

Keywords: Management, History teaching, Geography, primary education.

Nhận bài: 13/05/2025

Phản biện: 11/06/2025

Duyệt đăng: 16/06/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Môn Lịch sử và Địa lý có vai trò đặc biệt quan trọng trong việc giúp học sinh hiểu biết về đất nước, thế giới xung quanh, đồng thời nuôi dưỡng ý thức công dân và lòng yêu nước. Mặc dù đóng vai trò quan trọng trong việc trang bị kiến thức cơ bản về đất nước và thế giới cho học sinh nhưng công tác quản lý và tổ chức dạy học môn học này vẫn chưa đạt hiệu quả như mong muốn, đặc biệt tại các khu vực đô thị phát triển như Quận 7, Thành phố Hồ Chí Minh. Đây là khu vực có tốc độ đô thị hóa cao, dân cư đa dạng, đòi hỏi công tác quản lý giáo dục phải phù hợp và hiệu quả để đáp ứng yêu cầu của người học. Hiện trạng quản lý hoạt động dạy học môn Lịch sử và Địa lý tại các trường tiểu học trong khu vực này đã đạt được những kết quả nhất định, song vẫn còn tồn tại một số hạn chế cần khắc phục. Mặt khác, công tác quản lý và đánh giá cũng chưa thực sự hiệu quả, nhiều trường còn thiếu sự phối hợp chặt chẽ giữa cán bộ quản lý, giáo viên và các bên liên quan, dẫn đến tình trạng chưa kiểm soát tốt chất lượng dạy học. Đây là những vấn đề đặt ra để tác giả nghiên cứu vấn đề này trên địa bàn Quận 7, Thành phố Hồ Chí Minh.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Khái niệm hoạt động dạy học môn Lịch sử và Địa lý ở trường tiểu học

Theo Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018b), môn Lịch sử và Địa lý ở trường tiểu học là môn học bắt buộc trong nhà trường tiểu học, được tổ chức dạy và học ở lớp 4 và lớp 5 nhằm giúp học sinh hình thành, phát triển năng lực lịch sử và địa lý đồng thời góp phần hình thành, phát triển phẩm chất chủ yếu: yêu nước, nhân ái, chăm chỉ, trung thực, trách nhiệm và các năng lực chung bao gồm: năng lực tự chủ và tự học, giao tiếp và hợp tác, giải quyết vấn đề và sáng tạo. Môn học được xây dựng trên cơ sở kế thừa và phát triển từ môn Tự nhiên và Xã hội ở các lớp 1, 2, 3 và là cơ sở để học môn Lịch sử và Địa lý ở cấp trung học cơ sở, đồng thời góp phần đặt nền móng ban đầu cho việc giáo dục về khoa học xã hội ở các cấp trên (tr. 3).

Theo Nguyễn Lộc (2010) định nghĩa: “Quản lý là quá trình lập kế hoạch, tổ chức, lãnh đạo, kiểm tra công việc của các thành viên trong tổ chức và sử dụng mọi nguồn lực sẵn có của tổ chức để đạt được mục tiêu của tổ chức” (tr. 16).

Từ những khái niệm về hoạt động dạy học môn Lịch sử, và Địa lý ở trường tiểu học, cùng với khái niệm về quản lý, có thể đi đến khái niệm:

Quản lý hoạt động dạy học môn Lịch sử và Địa lý ở trường tiểu học là tác động có mục đích, có tổ chức của các chủ thể quản lý đến hoạt động dạy học môn Lịch sử và Địa lý thông qua quá trình lập kế hoạch, tổ chức, lãnh đạo, kiểm tra nhằm đảm bảo các hoạt động giảng dạy được triển khai hiệu quả, phù hợp với chương trình giáo dục, phát huy tối đa năng lực của giáo viên và học sinh; góp phần hình thành, phát triển năng lực cũng như phẩm chất toàn diện cho học sinh tiểu học.

2.2. Tóm lược về thực trạng quản lý hoạt động dạy học môn Lịch sử và Địa lý ở trường tiểu học Quận 7, TP Hồ Chí Minh

Về thực trạng hoạt động dạy học môn Lịch sử và Địa lý ở các trường tiểu học Quận 7, Thành phố Hồ Chí Minh, luận văn làm rõ các vấn đề như: Nhận thức về vai trò; thực hiện mục tiêu, nội dung; kết quả sử dụng các phương pháp, hình thức tổ chức; thực hiện kiểm tra đánh giá kết quả, các điều kiện dạy học môn Lịch sử và Địa lý. Kết quả khảo sát đội ngũ CBQL, GV đều đánh giá các nội dung này “Khá đồng ý”, “Khá” và “Khá ảnh hưởng” trong hoạt động dạy học môn Lịch sử và Địa lý.

Về thực trạng quản lý hoạt động dạy học môn Lịch sử và Địa lý ở các trường tiểu học Quận 7, Thành phố Hồ Chí Minh, luận văn tiếp cận vấn đề về các chức năng của quản lý, qua kết quả khảo sát và phỏng vấn đội ngũ CBQL, GV thu được các nội dung quản lý ở kết quả “Khá”. Từ đó, đã làm rõ các yếu tố ảnh hưởng đến quản lý hoạt động dạy học môn Lịch sử và Địa lý ở các trường tiểu học Quận 7, Thành phố Hồ Chí Minh.

2.3. Đề xuất một số biện pháp quản lý trên địa bàn nghiên cứu

2.3.1. Nâng cao nhận thức của cán bộ quản lý, giáo viên về vai trò của dạy học và tầm quan trọng của quản lý hoạt động dạy học môn Lịch sử và Địa lý

a) Cung cấp thông tin, tài liệu cho đội ngũ CBQL và GV về hoạt động dạy học môn Lịch sử và Địa lý

Cung cấp các tài liệu lý luận và văn bản khoa học về công tác quản lý hoạt động dạy học môn Lịch sử và Địa lý. Nguồn tài liệu có thể đến từ các nghiên cứu khoa học giáo dục, báo cáo hội thảo giáo dục trong nước và quốc tế,... Việc này giúp CBQL có cái nhìn khách quan, sâu sắc và cập nhật hơn về xu hướng đổi mới giáo dục hiện nay.

b) Tuyên truyền, phổ biến về vai trò của hoạt động dạy học môn Lịch sử và Địa lý cho đội ngũ CBQL và GV

Sử dụng các phương tiện truyền thông trong nhà trường như bảng tin để tuyên truyền về tầm quan trọng của hoạt động dạy học môn Lịch sử và Địa lý.

Lồng ghép nội dung tuyên truyền về vai trò quan trọng của hoạt động dạy học môn Lịch sử và Địa lý trong các buổi sinh hoạt chuyên môn, họp hội đồng sư phạm,...

c) Tuyên truyền, phổ biến về tầm quan trọng của quản lý hoạt động dạy học môn Lịch sử và Địa lý cho đội ngũ CBQL và GV

Đội ngũ CBQL, GV trong trường nhận thức tốt về tầm quan trọng của quản lý hoạt động dạy học môn Lịch sử và Địa lý trong nhà trường cần thực hiện như sau:

2.3.2. Cải tiến kế hoạch dạy học môn Lịch sử và Địa lý linh hoạt, có trọng tâm, phù hợp với thực tiễn dạy học và năng lực học sinh

a) Xác định các biện pháp, hành động cụ thể đảm bảo thực hiện kế hoạch dạy học môn Lịch sử và Địa lý theo hướng phát triển năng lực HS

Tăng cường công tác dự giờ, thao giảng chuyên đề và kiểm tra hồ sơ chuyên môn để phát hiện và bồi dưỡng GV còn hạn chế về năng lực, đồng thời động viên, khen thưởng GV có thành tích nổi bật. Nhà trường cũng cần theo dõi nề nếp sinh hoạt chuyên môn cho GV, điều chỉnh kịp thời những sai sót, lệch lạc trong quá trình dạy học môn Lịch sử và Địa lý, chú trọng trao đổi, rút kinh nghiệm, bồi dưỡng kỹ năng lập kế hoạch, ứng dụng công nghệ thông tin và sáng tạo trong dạy học.

b) Cụ thể hóa kế hoạch phối hợp các lực lượng giáo dục trong dạy học môn Lịch sử và Địa lý cho HS

Phân công rõ ràng, xác định trách nhiệm cụ thể của từng cá nhân, bộ phận trong việc tổ chức và triển khai các hoạt động dạy học môn Lịch sử và Địa lý.

Khuyến khích PHHS hỗ trợ HS trong việc tìm kiếm tài liệu, chuẩn bị bài học, tham gia các hoạt động ngoại khóa liên quan đến môn Lịch sử và Địa lý.

c) Đánh giá và điều chỉnh kế hoạch dạy học định kỳ để đưa ra các cải tiến linh hoạt, phù hợp theo tình hình thực tiễn

Thực hiện đánh giá thường xuyên, tổ chức các buổi họp chuyên môn định kỳ để đánh giá tiến độ và hiệu quả thực hiện kế hoạch dạy học.

Thu thập ý kiến phản hồi từ HS, GV và PHHS về nội dung, phương pháp dạy học và kết quả học tập môn Lịch sử và Địa lý.

2.3.3. Bồi dưỡng, nâng cao năng lực cho cán bộ quản lý, giáo viên trong thực hiện dạy học môn Lịch sử và Địa lý

a) Tổ chức các lớp bồi dưỡng, tập huấn thường xuyên cho CBQL và GV về thực hiện dạy học môn Lịch sử và Địa lý

Các lớp bồi dưỡng, tập huấn dạy học môn Lịch sử và Địa lý phải được xây dựng dựa trên nhu cầu thực tế của GV và CBQL. Kết hợp giữa bồi dưỡng trực tiếp và trực tuyến, sử dụng các nền tảng học tập điện tử để tạo điều kiện thuận lợi cho CBQL và GV tham gia. Sau mỗi đợt bồi dưỡng, tổ chức thu thập ý kiến phản hồi từ CBQL và GV để đánh giá hiệu quả của chương trình. Dựa trên ý kiến phản hồi, điều chỉnh nội dung và phương pháp bồi dưỡng để phù hợp hơn với nhu cầu thực tế.

b) Tăng cường sinh hoạt chuyên môn theo hướng nghiên cứu bài học

Dựa trên các mục tiêu đã xác định, xây dựng kế hoạch sinh hoạt chuyên môn rõ ràng bao gồm việc phân công, thời gian và nội dung chi tiết của mỗi buổi sinh hoạt. Mỗi buổi sinh hoạt chuyên môn cần có sự tham gia của toàn bộ đội ngũ GV liên quan, nhằm trao đổi, phân tích và nghiên cứu các PPDH áp dụng trong bài học đã chọn.

c) Khuyến khích CBQL, GV chia sẻ kinh nghiệm thực tiễn và ứng dụng công nghệ thông tin trong dạy học môn Lịch sử và Địa lý

Tạo động lực cho GV bằng cách khen thưởng, tuyên dương những sáng kiến hay ứng dụng công nghệ thông tin một cách hiệu quả trong giảng dạy.

2.3.4. Chỉ đạo, hướng dẫn thực hiện dạy học môn Lịch sử và Địa lý theo định hướng phát triển năng lực, đáp ứng yêu cầu Chương trình GDPT 2018

Nội dung của biện pháp gồm ba nội dung chính:

a) Chỉ đạo, hướng dẫn xây dựng kế hoạch dạy học môn Lịch sử và Địa lý phù hợp với chương trình GDPT 2018 và thực tiễn nhà trường

Tổ chức phổ biến nội dung Chương trình GDPT 2018 môn Lịch sử và Địa lý đến toàn thể CBQL và GV nhấn mạnh các yêu cầu cần đạt về phẩm chất, năng lực, nội dung dạy học và định hướng phương pháp, hình thức tổ chức dạy học theo chương trình mới.

Chỉ đạo tổ chuyên môn xây dựng kế hoạch dạy học theo hướng linh hoạt, phát triển năng lực HS, kế hoạch phải phù hợp với điều kiện thực tế về thời lượng, đội ngũ và CSVC của nhà trường.

Tổ chức sinh hoạt chuyên môn để trao đổi, góp ý, điều chỉnh và hoàn thiện kế hoạch dạy học;

khuyến khích GV chia sẻ kinh nghiệm, khó khăn và các giải pháp thực hiện hiệu quả chương trình.

b) Chỉ đạo, hướng dẫn đổi mới phương pháp, hình thức tổ chức dạy học môn Lịch sử và Địa lý theo hướng phát triển năng lực học sinh

Hiệu trưởng xây dựng kế hoạch chỉ đạo chi tiết, đảm bảo tính khả thi, phù hợp với định hướng phát triển năng lực của Chương trình GDPT 2018 và đặc thù của nhà trường. Kế hoạch cần xác định rõ mục tiêu, các hoạt động hỗ trợ, tài liệu và nguồn lực cần thiết để giúp GV dễ dàng áp dụng các PPDH mới.

Tạo điều kiện cho GV thiết kế bài dạy sáng tạo, tổ chức thi đua, khen thưởng sáng kiến và phát huy vai trò GV cốt cán trong hỗ trợ chuyên môn.

c) Chỉ đạo xây dựng môi trường học tập chủ động, sáng tạo thông qua các hoạt động trải nghiệm, ngoại khóa trong dạy học môn Lịch sử và Địa lý

CBQL và GV xây dựng kế hoạch chi tiết, liên kết chặt chẽ với chương trình học, tổ chức các hoạt động ngoại khóa vào thời gian phù hợp, gắn với các sự kiện lịch sử, địa lý để tạo cơ hội học tập trực quan và trải nghiệm thực tế cho HS.

Tổ chức tập huấn cho GV về cách thức tổ chức và khai thác hiệu quả các hoạt động trải nghiệm, ngoại khóa.

2.3.5. Đẩy mạnh kiểm tra, đánh giá và điều chỉnh hoạt động dạy học môn Lịch sử và Địa lý để nâng cao chất lượng và hiệu quả dạy học

a) Xác định rõ tiêu chí đánh giá cụ thể, khoa học và phù hợp với hoạt động dạy học môn Lịch sử và Địa lý

Căn cứ vào mục tiêu, yêu cầu cần đạt và nội dung của môn Lịch sử và Địa lý trong CT GDPT 2018, tổ chuyên môn phối hợp với CBQL nhà trường xây dựng hệ thống tiêu chí đánh giá hoạt động dạy học theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực HS bảo đảm rõ ràng, cụ thể, có cơ sở khoa học và phù hợp với lứa tuổi tiểu học.

Tổ chuyên môn xây dựng phiếu đánh giá hoạt động dạy học của GV với các tiêu chí cụ thể, sử dụng thang mức độ như: Hoàn thành tốt – Hoàn thành – Chưa hoàn thành, đảm bảo dễ áp dụng trong dự giờ, hỗ trợ chuyên môn và tự đánh giá.

b) Đa dạng hóa, linh hoạt các hình thức kiểm tra, đánh giá trong dạy học môn Lịch sử và Địa lý

Tổ chức tập huấn, bồi dưỡng cho GV về các PP đánh giá phù hợp với đặc thù môn Lịch sử và Địa lý ở tiểu học, đặc biệt là đánh giá thường xuyên theo hình thức nhận xét, đánh giá quá trình và

đánh giá bằng sản phẩm học tập.

Tăng cường đánh giá bằng nhận xét tích cực, mang tính động viên, khích lệ HS, giúp HS tự nhận thức và điều chỉnh hành vi học tập.

2.3.6. Chú trọng huy động các nguồn lực để đảm bảo thực hiện tốt hoạt động dạy học môn Lịch sử và Địa lý

a) Huy động hợp lý, tăng cường đầu tư, sử dụng hiệu quả CSVC, thiết bị và kinh phí cho hoạt động dạy học môn Lịch sử và Địa lý

CBQL cần xây dựng một kế hoạch ngân sách rõ ràng, phân bổ tài chính cho các hoạt động dạy học môn Lịch sử và Địa lý.

Cần có cơ chế giám sát, đánh giá định kỳ để đảm bảo rằng nguồn lực đầu tư vào cơ sở vật chất, thiết bị dạy học được sử dụng hiệu quả. Ban lãnh đạo nhà trường cần đánh giá, rút kinh nghiệm và điều chỉnh các kế hoạch đầu tư sao cho phù hợp với nhu cầu thực tế của quá trình dạy học.

b) Chú trọng xây dựng, phát triển đội ngũ CBQL, GV có năng lực chuyên môn, phẩm chất sư phạm vững vàng trong dạy học môn Lịch sử và Địa lý

III. KẾT LUẬN

Nhìn chung, các biện pháp quản lý đề xuất đều được đánh giá có mức độ khả thi cao, phản ánh tính thực tiễn và sự phù hợp với yêu cầu đổi mới giáo dục. Trong đó, các biện pháp nâng cao nhận thức, bồi dưỡng chuyên môn và đảm bảo điều kiện dạy học được ưu tiên. Kết quả này là cơ sở quan trọng để triển khai hiệu quả công tác quản lý dạy học môn Lịch sử và Địa lý trong giai đoạn hiện nay. Để đạt được kết quả tối ưu, cần thực hiện đồng bộ các biện pháp trong hệ thống. Tuy nhiên, các biện pháp này cũng có thể được triển khai riêng lẻ. Dù vậy, nếu chỉ thực hiện một vài biện pháp riêng biệt, hiệu quả đạt được sẽ không thể cao bằng khi các biện pháp được thực hiện một cách đồng bộ và triệt để.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Huỳnh Thị Trúc Giang (2023). Dạy học phát triển năng lực môn Lịch sử và Địa lý ở tiểu học. *Tạp chí thiết bị giáo dục*. Số 287, Tháng 4/2023, 64-66.
- Nguyễn Lộc (2010). *Lý luận về quản lý*. Nhà xuất bản Đại học Sư phạm.
- Nguyễn Thanh Bình (2020). *Quản lý hoạt động dạy học tích hợp trong chương trình giáo dục phổ thông 2018*. Nhà xuất bản Đại học Sư phạm.
- Nguyễn Thị Hồng Vân (2018). *Đổi mới phương pháp giảng dạy môn Lịch sử và Địa lý ở tiểu học*. Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam.
- Nguyễn Thị Tuyết Hạnh & Lê Thị Mai Phương. (2015). *Khoa học quản lý giáo dục*. Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam.
- Nguyễn Tuyết Nga & Nguyễn Hồng Liên. (2019). Giáo dục công dân toàn cầu qua môn Lịch sử và Địa lý cấp Tiểu học. *Tạp chí Khoa học Giáo dục*, Số 21, Tháng 9/2019, 87-92.